DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

POTESTATE ARTIS MEDICÆ,

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQVA,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,

GRATIOSISSIMO FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU

PRAESIDE

DN. D. GEORGIO ERNESTO STAHL,

CONSIL. AUL. ET ARCHIAT. REG. MED. ET RERUM NATURALIUM PROFESSORE PUBLICO ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLLEGA LONGE DIGNISSIMO &c

DOMINO PATRONO, PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO

omni Obſervantiæ atque Honoris cultu ætatem colendo,

PRO GRADU DOCTORALI,

Summisque in Arte Medica Honoribus, Inſignibus ac Privilegiis, More Majorum Solenni obtinendis,

Ad d. Sept. M DCC XII. horis ante & pomeridianis

IN AUDITORIO MAJORI

Publico Eruditorum Examini ſubmittit,

ERNESTUS ALBERTUS Uderſtadt/

ILSENBURGO - WERNIGERODENSIS.

HALAE MAGDEBURGICAE,

Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

PROOEMIUM.

Uantum damni omnibus bonis & legitimis contemplationibus objiciat, debiti ordinis, & reſpectuum diverſorum, neglectus, ut ipſa ſana ratio facile diſcernere poteſt, ita tantò magis teſtatum reddit quotidiana experientia; dum omnis utique aberratio intellectus, non alii rei certiùs innititur, quam vel defectui omnium hujus circumſtantiarum, vel neglectui veræ diſcretionis, quo ordine circumſtantiæ illæ a ſe mutuo pendeant, & quomodo ad ultimam totius rei conſtitutionem concurrant ſeu conſpirent. Quod eruditos, ut vulgo appellamus, attinet, clarius eſt luce meridianâ, quantum inter illos differentiæ conſtituant, objecta circa quæ verſantur, vel memoriæ magis, vel intellectui, dicanda atque demandanda. Ibi enim literaria eruditio, & hiſtorica, ita ut ſimpliciter, immenſum quantum plus memoriam, quam judicium concernens, longè minus aberrationis involvit, dummodo aſſiduitas & induſtria conquirendi, ne quid ſimplicium circumſtantiarum o-

mittatur, sufficit ad litteratam hujusmodi eruditionem: ubi vero non solum comparare, sed è multâ atque perspicaci comparatione, tandem ultimam collectionem elicere, necesse est, ibi non solum curiosiorem laborem, sed etiam longè circumspectiorem electionem, requiri, manifestum est. Unde facilè est observare ingentem diversitatem numeri, inter literatos, & doctos, eruditos. Non injuria autem hic conqueruntur multi scholasticarum rerum curiosi, de otiosiore disciplinarum Philosophicarum simpliciùs theoreticarum, aut instrumentalium, in scholis informatione; quando illæ non tam mox ad ipsa exempla transferuntur, & multitudine plane exemplorum, usus earundem legitimus ostenditur: sed velut in abstracto, inanes quasi ideæ, & definitiones verbales, memoriæ, aut ad minimum simplicissimæ phantasiæ, objiciuntur: usus interim ad ipsas res, cui hujusmodi disciplinæ unicè destinantur, præteritur & negligitur. Cujus rei exquisitissimum exemplum atque documentum præsto est, in verâ & reali doctrinâ Causarum, animis discentium ita imprimendâ, ut non tam, tanquam ad scabella scholastica res, quas præ manibus habere in altioribus studiis debent, revocent; explanando atque demonstrando, quod in substratâ materiâ, hæc sit causa efficiens, illa causa materialis, ista ratio formalis, illa instrumentalis, ista denique finalis; quomodo hæc verè habeant respectum impulsivum, illa subjectivum, ista objectivum, vel formalem, vel finalem, illa energiam, intentionem & directionem principalem, hæc habilitatem & aptitudinem mediatoriam, ministerialem &c. & quomodo hæc omnia se habeant ad actum

&

& effectum, alia propiùs aut immediatè, alia mediatè & remotiùs: sed potius res ipsas solum tali ordine contemplando atque evolvendo, verum ordinem in ipsa re servando, dilucidam rei cujusque indolem ita sistant atque exhibeant. Frustra autem profecto sunt; quicunque hanc realem, non tam contemplandi, quam tractandi methodum, cum inversâ illâ alterâ confundentes, odiosâ illâ, & quasi ridiculâ scholasticarum tricarum nominali recitatione, contemnunt, & condemnant: Cum potius vera illa scholastica inanitas, unicè arguenda veniat, in simpliciter ideali illâ & abstractâ talium respectuum inculcatione, & perpetuâ nominum atque definitionum repetitione & applicatione: Ordo autem contemplandi ipse, rebus tractandis adhibitus, anima sit omnis realis evolutionis, distinctionis, & verè discreti conceptus, de qualibet re formandi atque servandi; Ita ut hoc neglecto, nullus unquam detur aditus aut eventus, ad cujusquam rei verè distinctam, sive perceptionem, propositionem atque demonstrationem. Imprimis autem in rerum non tam opinabilium æstimatione, quam verè ita existentium discretione, confusio hujusmodi respectivæ collineationis, fundamentum constituit omnis inscitiæ: Unde in Physicis, tanto magis autem in re, non tam ad nudam scientiam, quam efficaciam practicam ordinate exequendam spectante, Arte Medica, quas turbas dederit, & confusiones ad hunc usque diem foverit, minùs exquisita hujusmodi methodi observatio, pluribus certè, quam quidem expedit, documentis demonstrari posset: sed cum præsens temporis nostri conditio hoc non ferat, subsistemus in unâ tali, & imprimis

ad

ad ipſum fundamentum totius artis pertinente. Nempe, cum INAUGURALIS DISSERTATIONIS eligendum eſſet thema, viſum nobis eſt tali ſcopo dignum ſubjectum, demonſtratio veræ POTESTATIS ARTIS MEDICÆ: ut ita ingens illud ſcandalum, confuſio Theoriarum Phyſicarum in negotio Anthropologiæ, cum Theoriâ verè Medicâ, partim tolli, & ſuum cuique tantò juſtiùs & exquiſitiùs tribui atque vindicari posſit.

Faxit DEus T. O. M., ut hoc noſtrum proproſitum doctrinæ Medicæ non ſolum utile, ſed maximopere neceſſarium ad optatum finem deducere, & tam oſtenſione, quam aſſertione veritatis potiri valeamus.

Theſ. I.

DE POTESTATE ARTIS MEDICÆ verba facere, dum nobiscum conſtituimus, breviter, & tanquam ex abundanti, pro vero ſenſu, & ſignificatu horum verborum, aliqua præmittere, non inutile duximus; dum interim ipſâ tractatione, vis atque pondus negotii, volente Deo, enucleabitur atque oſtendetur. *Poteſtatem* nempe *Artis* dicimus, illud, quicquid *Medicus*, pro *ſalutari* uſu *vitæ* atque *ſanitatis* humanæ, ita *perpetrare* & *conferre* valet, ut ab ipſo illud reverà præſtitum eſſe, in dubium vocari non posſit. Dum autem de *Medicæ* artis *poteſtate* loqui pollicemur, id ipſum quaſi præſignificamus, quod non de qualibet in humanum corpus *agendi poteſtate*, loqui conſtituerimus; ſed de hac ipſâ, quæ, ut modo dictum eſt, ad *ſalutarem* uſum, pro *vitæ* atque *ſanitatis conſervatione*, efficax ſit. Aliæ enim *artes*, aliæque *poteſtates*, quæ *damnum* potius corpori afferre valeant, quam *ſaluti* ejus inſervire, utique ad *Medi-*

cam artem non pertinere, quilibet facilè intellexerit. Cum unicus hujus, atque totus, scopus sit & finis, *saluti* corporis intentum esse, & tam *conservationem* ejus, aut *præservationem* à nocumentis, & *vindicationem* ab incumbentibus detrimentis, consilio & auxilio promovere, & præstare.

Th. II.

Quamvis autem ad *posteriorem* potius tractationis nostræ partem, nempe ad *usum* hujus considerationis, reservari posset *contra distinctio Theoriæ* quasi hujus *potestatis*; conferenda ad contemplationes, huic potestati parum aut *nihil* conferentes: quia tamen hoc negotium veluti *Protheoriam* involvit, non tam simplici *æquivocationi*, quam valde usitato *abusui* confusionis, (quia hæc potestas *Medica*, cum *impotentiâ* aliarum considerationum committi & collidi solet,) evitandæ necessoriam: placet propterea, velut anticipando, rem hanc præmittere, ut deinde tantò sincerior atque planior institui possit ipsius directi thematis pertractatio.

Th. III.

Antiqua nempe admodum querela, vulgatissimis etiam sermonibus, agitari solet, de ingenti *diversitate Theoriæ atque praxeos* Medicæ. Cui pollicem premit, aut potius vestigia legit. altera, nec ipsa multò junior, assertio, quod, ubi *Physicus desinit*, ibi *incipere* debeat *Medicus*. Videntur duæ hæ annotationes, veluti digito designare, necessariam quandam *duplicem* discretionem; primo quidem, quod omnino dari possit atque soleat *Theoria* aliqua, quæ tamen *Medicis* usibus nihil quadret aut inserviat. Secundò, quod *Physicæ* considerationes corporis humani, non commisceri debeant cum *Medicis* ejusdem considerationibus; sed potius ita ab illis seorsim haberi, ut ubi ab illis *desistere* incipit Medicus, demum *initium* facere possit atque debeat propriarum

su-

ſuarum, *Medicarum*, conſiderationum atque æſtimationum.

Th. IV.

Altius ſine dubio repetenda eſſet conſideratio diverſitatis hujus, niſi pluribus jam locis atque modis, hoc egiſſet D. D. Præſes; nominatim autem Programmate: *Quis bonus Theoreticus, malus tamen posſit eſſe Practicus*; & proprio ſchediaſmate, de *Alienis, à doctrina atque ſtudio Medico ſecernendis & arcendis.* Ubi nempe liquido ediſſeruit, quod Theoria illa, quæ *praxi Medicæ* inutilis exiſtat, propriè ſit *nuda Phyſica* & *hiſtorica* ſcientia: quæ, quantumcunque *veram* in ſe, conditionem atque conſtitutionem corporis humani, inveſtiget atque perſcrutetur, tamen directam illam collineationem ad verum *uſum* atque *poteſtatem artis*, neque reſpicit, nec aſſequitur. Illud vero demum verè *Medicum* habendum veniat, quod ad *finem* artis, & *media* huic *fini* verè quadrantia atque miniſtrantia, inſervit: quod, inquam, *inſtruere* poteſt Medicum, *quomodo*, & *quousque* & quibus propriè conſtitutionibus atque conditionibus corporis, efficax conſilium & auxilium, invenire atque adhibere ipſi conceſſum ſit.

Th. V.

Hi nempe limites, cum propriè circumſcribantur *poteſtate* illâ *artis*, de quâ nobis habendus eſt ſermo; licebit tantò magis præſente loco præmonere, quod omnes conſiderationes atque ſcientiæ, de conſtitutione corporis humani, etiam *ægri*, aut ad ægrotandum *diſpoſiti*, quæ tamen nullam eximiam, nedum exquiſitam, *viam Medico* præmonſtrant: ad quamlibet potius aliam, quam verè *Medicam*, *Theoriam* aut *artem*, referendæ veniant. Eo ipſo vero etiam prudenter cavendum, ne à *Medico* ſcopo *alienæ* hæ occupationes, animum ita diſtineant & abducant, ut, dum his tempus ſuum atque ſtudium Medicus addicit & impendit, interim obliviſcatur illorum, quæ *proprio* ſuo

ſcopo,

ſcopo, non magis *utilia*, quam ſimpliciter *neceſſaria* exiſtunt: nedum ut penitùs in ſonticum illum errorem incidat & impingat, ut perſvaſum ſibi habeat, eſſe *altera* illa Theoremata, ipſum illud, quod eum, *ut Medicum*, deceat, & *quà tali*, *utile*, imo *neceſſarium* eſſe poſſit. Quæ res, uti quilibet circumſpectior vix crediderit, quod evenire posſit, adeoque cautione hic opus ſit: nemo tamen peritior, & rebus his examinandis animum decenter applicans, diu ignorare poterit, quod, præter omnem fidem, error hic *familiarisſimus* inveniatur.

Th. VI.

Quod ipſum ut tantò evidentiùs eluceſcat, inſtruemus tractationem noſtram de *Poteſtate Medici*, ea methodo, ut primò *remotivè* procedentes, intueamur, quid *non ſit in poteſtate* Medici; ſive, in quas conditiones atque circumſtantias conſtitutionis corporis humani, Medicus *nihil*, aut quàm *minimum*, juris atque poteſtatis habeat: Et tunc demum demonſtremus, in quas nam hoc ipſum illi verè competat.

Th. VII.

Affirmamus itaque *primo* loco, quod Medicus, ſeu *Ars* tota *Medica*, *nullam poteſtatem* habeat, in *texturam* atque *ſtructuram* partium corporis *ſolidarum*. Intellige, *intimiorem* atque *penitiorem*, ſingularum fibrarum & molecularum; (è quibus majores partes denique conflantur atque exſtruuntur,) efformationem, atque conformationem. Licet enim magnas & quaſi rudes partium ſolidarum moles, *Chirurgia* attingere & verſare poſſit; longiſſimè tamen hoc abeſt ab intimiore, *per minima*, ſingularum compage: quæ univerſa longe remota eſt, non ſolum à *Chirurgicæ*, ſed & omnis reliquæ *Medicæ artis*, tam contactu, quam quocunque auxilio & effectu.

Th. VIII.

Tantò magis autem *extrà* omnem *poteſtatem artis*,

 quan-

quantumcunque *directam*, imprimis autem *salutiferam*, positus est *Actus tegendi*, *struendi*, *efformandi* atque *conformandi*, solidas corporis partes; eò usque, ut si vel punctum physicum, aut quod acus cuspidem æquaret, in corpore *deficeret*, *directo actu* suppeditare & supplere hoc ipsum, ut fieret, &, quod scholæ loqvuntur, in esse deduceretur, nulla prorsus *ars* valeret: utpote quæ *potestas* & energia, soli *insito* illi atque *immanenti activo* principio, unice concessa est, & ab illo solo expectanda.

Th. IX.

Absit autem, ut hic commoveantur animi solertissimorum & operosissimorum *Anatomicorum*, si ab hac assertione, certe planissime resultantem, percipiant consequentiam, quod omne illorum studium & conamen, *Medicis* usibus supervacuum & simpliciter inane existat. Non propterea reputabunt, quod oleum atque operam perdiderint, cum utique lubentes confiteamur, quod *Physicæ* scientiæ, aut ad minimum *historiæ*, dictum hoc illorum studium, non utile solum, sed omnino necessarium, existat; quo itaque intuitu, quodcunque studiis suis pretium constituere ipsis visum fuerit, nos certe ne hilum illi detrahemus. Illud solum omnimodo tuemur, quod *Medico usui*, propterea nihil commodi afferat, *curiosior* atque *operosior Anatomia*, quia in omnes illas res, quas hoc evolvit, tractat, & considerat, Medica *ars*, nec ad *conservandum*, nec ad *reparandum*, ullam minimam habeat energiam atque *potestatem*: sed omnis, quæ unica ab Anatomia spectanda venit, *historica* harum texturarum notitia, & si quæ daretur *scientifica* earundem ætiologia, unice & simpliciter ad *Physicam*, tanquam scientiam, in *sciendo acquiescentem*, non vero ad *Medicinam*, ut *artem efficacem*, pertineat, atque referenda veniat.

Th. X.

Porrò, nihil *potestatis propinquæ* habet ars, *positivo* qualicunque effectu, in *Mixtionem* corporis. Dico, neque

que *materialiter*; dum nihil suppeditare valet, nisi *remotas* materias, è quibus *sanguis* æque, atque tanto magis *solidiores* partes corporis, *misceri*, & *materialiter* constitui possit: neque *formaliter*, in ipsum *actum* mixtionis. In *præternaturales* autem etiam materias, non *opinabiles* solum, & mentis aliqua fictione supponendas, sed verè & realiter *existentes* atque demonstrandas, quam parum similiter *efficaciæ* habeat *ars*, demonstrant perpetua illa, constantia, universalia magis, quam particularia, notoria recte attendentibus, exempla, imò documenta, quum verè exigua, imo nulla passim, sit efficacia *simplicis Alterationis*, in plerosque morbiferas materias. Cujus rei nullum evidentius postulari potest documentum, quam illud, quod in plerisque omnibus, (*paucissimis* sane excipiendis, neque fere communissimè in ullam considerationem venientibus,) morbis, earumque *materiis* debellandis, non solum universus morbi *decursus*, etiam sub assiduo usu laudatorum talium *alterantium*, sine *evacuationibus* idoneis, nunquam decedat: sed etiam, qui decantatis talibus *alterantibus*, in morbis talibus utuntur, neque tempore *citius*, sive *melius* & *commodius*, sive, quocunque tandem respectu, finaliter, ad sanitatem revertantur, quàm alii, qui vel nullis, vel plane aliis, remediis, usi fuerunt. Excipimus, inquam illos, nequaquam tamen hos etiam omnes, casus, ubi *immediatus* contactus medicamentis cum materia morbida conceditur.

Th. XI.

Ubi parum iterum nostrâ interest, quomodo hanc nostram assertionem laturi sint illi, qui in deprædicandis, & per omnes Rhetoricas figuras exornandis, hujusmodi *alterantibus* remediis, occupantur. Nisi enim luculentâ atque *manifestâ*, nihil ambiguâ aut *æquivocâ*, experientia demonstraverint, quòd nostra provocatio, secundùm modo allegatas circumstantias, ad nimium quam notam atque constantem experientiam, veritatis suffragio destituatur,

nihil eſt quod nobis, ſed ſimplici atque ſanæ rationi, ſubſumtioni, atque concluſioni, ſuccenſeant: quam proinde alio modo in ſuas partes trahere atque flectere, ipſis integrum relinquimus.

Th. XII.

Ita etiam circa *res* reliquas vulgò dictas *Naturales*, utpote *mixtionem*, *conformationem*, & *uſum* corporis, imprimis è *conformatione*, concernentes, nulla ſimiliter eſt *poteſtas artis*, niſi admodum *remota*, imo communisſime ne talis quidem.

Th. XIII.

Circa res autem *Non-naturales*, pro *Aëris* quidem, *caloris*, *frigoris*, *humiditatis*, regimine, *poteſt* aliquid conſulere *ars* recte inſtituta; ſed uti, communisſime, vel ſoli *præſervationi* talia conſilia quadrant; vel in morbis jam præſentibus, non niſi *accidentalem*, aut *particularem*, reſpectum involvunt: maximam autem partem, hæ res, tali tempore, ſolum cauſarum *occaſionalium* vim, ad producendos morbos referunt, ita, ut jam inductis morbis, ad has non amplius efficax dirigi poſſit artis auxilium: diluceſcit hinc etiam, quod non adeo longe ſeſe hic extendat *artis poteſtas*, imprimis *poſitiva* atque *directa*, ad *aërem* ipſum corrigendum: ſed ſolum *privativa*, ad cavendum atque disſvadendum. Quæ inſuper res, à vulgari experientia ita jam propemodum in vulgus notæ ſunt, ut *praxeos Medicæ* artificialis, & à *Medico* demum petendi conſilii, minimam partem abſolvant. Interim relinquimus utique, hanc ipſam etiam ſcientiam, & quantacunque tandem eſt, *poteſtatem*, Arti, ut *conſiliis* ſuis auxilia adverſus hujusmodi noxas *aëris*, dirigat atque inſtruat.

Th. XIV.

Circa *cibos* & *potus* etiam, habet utique ars ſimilem *poteſtatem*, ut ſecundum bene inſtructum intellectum, quid è talibus rebus, corpori magis aut minus moleſtum, aut

plane

plane noxium, esse possit, similiter *consiliis* suis homines instruat: imò è *Physico-Medica* scientia & experientia, *coquinariam* artem doceat, quomodo *condimentis* succurrendum sit variis *eduliis*; è *Chymico-Physica* scientia & experientia, quomodo usitati *potus*, *fermentatione* legitimè ita præparandi, ut *utiles* corpori, aut minus noxii evadant. Interim, uti hæc etiam res, magis ad præcautionem atque *præservationem* pertinet, ne à talibus assumendis læsio aliqua eveniat: ita ubi jam evenit, ne *ultrà* ab iisdem causis foveatur aut exasperetur, præcipuum *consilium* est potius, quàm auxilium, *abstinentiam*, à talibus imperare, adeoque magis *privativè*, quam *positivè* opitulari.

Th. XV.

Habet autem etiam hæc res, quamvis ad *scientiam* Medicam utique pertineat, tamen, quantum ad *praxin clinicam* attinet, illam dispositionem, ut etiam prudentiores, reliquæ *artis* Medicæ ignari, tamen hujus partis tantam passim habeant notitiam, ut sæpe *consilium* tale ita præcipere possint, ut ne quidem ad *Medicum* consultatio illa deferatur. Imò in morbis, impotens & immorigera patientium *intemperantia*, satis familiariter circà tales res occupatur, quas vel ipsi, nedum alii, è notoria experientiâ satis certò sciant, *noxias* sibi faciliùs, quam utiles, easdem futuras esse; ut adeo plus ponderis hic habeat *civilis* efficacia *consilii* circa tales res à Medico propositi, nempe *autoritatem* forte majorem, quam necessitatem, simpliciter ab *arte*, aut *systematico* artifice (qui totum artis systema calleat,) consilium hoc unice expectandi.

Th. XVI.

Uti vero certissimus intellectus, è *Physica* scientia fluit, de *utilitate* aut inutilitate, *necessitate*, aut supervacua curiositate, *Ciborum* & *potuum* variorum, *quatenus variorum*; ita præcipua *potestas* Medica, fundatur, in commendando atque præscribendo victu *simpliciore*, & proscribendo

 do

do inutiliter aut intemperanter vario. Sicut autem hoc *confilium*, à ratione *Phyfico-Medica* pendet, & modo *poteftatem* illud proponendi, *Medicam* merito nominavimus: ita *Medicam* hanc *poteftatem*, communisſimè irritam reddit & inanem, *civilis* impotentia, dum monitis hujusmodi, tàm fani quàm ægri, parum aufcultant atque obfequuntur.

§. XVII.

In feriis autem morbis, aliquanto quidem facilius eft, fed fæpe etiam fupervacuum, prolixe *poteftatem* hanc qualemcunque exercere; poftquam ibi fponte à *cibis* abhorrent ægri: ita, ut ibi potius, & intellectus recte informatus, & *poteftas* prudenter exercenda, effe debeat, ne *ars* aliquid imperet, quod *omififfe* effet melius. Ubi certe vero artis intellectu atque ufu, fæpisfime opus eft, ad *abftinendum* à *poteftate*, civili potius quam Medica; nempe non temere injungendum ægris, ut *edant*: nedum intempeftivis *remediis* quafi contendendum, ut *in mediis morbis*, *appetitus* ægro per *artem* reftituatur. Unde prudenter æftimanda & applicanda admonitio Hippocratica, ut pluribus locis, ita 2. *Aphor*. 10. commendata: *Impura corpora, quò magis nutriveris, eò magis læferis.*

Th. XVIII.

Par ratio eft *Medicæ poteftatis*, circa *Motum* & *quietem*, *Somnum* & *vigilias*, atque *Animi pathemata*. Ubi, licet ad intellectum utique Medici pertineat, recte perfpectum habere, tàm *in genere*, quid harum rerum prodeffe aut obeffe poffit œconomiæ corporis, & *proportionibus* aëris atque affumtorum; quam *in fpecie*, imo per *individua*, quid *præfentibus* conftitutionibus conducat aut noceat. Interim præponderat hic ufitatisſime iterum prærogativa poteftatis *civilis*, feu potius *impotentiæ*, præ *Medica*; ut *confulere* quidem, *præcipere*, atque *præfcribere* hic posfit

Medi-

Medicus: sed ut in *effectum* consilia sua deducantur, neque studio neque arte perficere valeat.

Th. XIX.

Porrò, circà *Actiones vitales intermedias*, & magis magisque *specialiores*, digna certe est exquisitior consideratio Medica, quid circà hæc etiam negotia reverà sit in *potestate artis*, & quo *ordine*, atque *gradu*? ubi merito, primo loco, examinanda venit *Circulatio sanguinis*. Quod hoc ipsa, sit *ordine* primum, & *potestate* generalius, *instrumentum* vitalitatis, è *Physicâ* oeconomiæ corporis scientia, extra omne dubium est positum. Imo, quod *dignitatem* attinet, non minus certum est, quod tanta illa sit, ut, si hæc actio lædatur, omnes reliquæ *specialiores* vitales actiones, necessario proportionatè deficiant, aut depraventur. Interim, ut in statu vitali *sano*, hac ratione omnino res sese habet; ita in jam malè affecto eodem, & ubi consilio *efficaci*, atque auxilio est opus, palam etiam est, quod absolutè respiciendum sit ad *potestatem* artis, quam illa in hunc *actum circulationis* sanguinis reverâ habeat. Si enim vel maxime perspectum, verum, atque certum, hoc habeatur, quod circulatio sanguinis, sit latissime patens *instrumentum* vitalitatis; si tamen *Ars* non habeat *sufficientem*, & pro varia necessitate magis particulari, satis *multiplicem*, *directam*, & suo *arbitrio regendam*, *dirigendam*, & in necessarium effectum deducendam, *potestatem*, in hunc circulationis sanguinis *actum*: quid manifestius tunc est, quam quod tota consideratio atque scientia *circulationis* sanguinis, quamvis *Physice*, *historice* & *ætiologice*, veritatem necessitatis ejus atque utilitatis, rectissime intelligere contingat: tamen tota hæc *scientia*, *Medicæ arti* propterea non sufficiat, quia, cum hæc *ars*, in hunc *actum* circulationis sanguinis ipsum, nullum jus atque *potestatem* habeat, otiosa ita necessario atque irrita, *ipsi*, *ut arti*, tota sit hæc scientia.

Th. XX.

Th. XX.

Jam verò, quod res omninò ita se habeat, quod, inquam, *ars*, pro *salutari* effectu, in *circulum sanguinis*, universim, & *quà talem*, nullum habeat jus, aut *potestatem*, *ordinatam*, & pro *arbitrio* suo *ordinandam*, instruendam atque *regendam*, si quis nesciat, illi non è præsente nostra tractatione, sed ex ipsis veræ Medicæ doctrinæ *fundamentis*, consulendum est. Quæ nos interim merito jam ut *nota* supponentes, pro vera atque firma potius thesi supponimus atque declaramus, *quod* hoc ita se habeat, nempe Medica *ars*, in ipsum sanguinis circulum, *directè*, & *quà talem*, *nullum utique jus aut potestatem habeat*. Adeoque consequenter circuli sanguinis scientia, ad *Medicam* artem, nullum amplum atque late patentem habeat usum; imo ne quidem specialem usum; cum ab circulatione S., *quà tali*, i. e. quatenus *generalis* est actus, *speciales* usus, *directè*, & simplici progressu, non possint expectari: sed ad *specificationem* talem, ulteriores novæ circumstantiæ ac *determinationes*, necessario observandæ veniant, quarum intuitu illa, non jam amplius est illud, quod in *generali* suo ambitu existit, &c. Si cui vero circà hos respectus adhuc inhærent dubia, illa non è *Medica* cathedra, sed à longe inferioribus sedilibus, enucleationem petere debebunt, dum certe etiam ita constituta dubia, vix satis benigne à Philosophica *cathedra* audiuntur.

Th. XXI.

Porrò, quod *concoctionem*, *digestionem*, *distributionem*, *assimilationem* alimentorum, concernit, est certe in has etiam universas res, nulla alia, quam valde *remota*, arti *potestas*. *Positivè*, magis certo & simpliciter, è *coquinaria*, aut si speciosius nomen placet *Physico Chymica* scientia & arte, petenda: quomodo nempè alimenta, imprimis ut *varia*, *condimentis* ita disponenda veniant, ut *concoctioni*, & bonæ temperiei, inde efformandi chyli, recte obsequan-

quantur. Ita enim v. gr. *oleracea*, *sulphureâ* tenuiore substantia minus instructa, & ad *mucidum* atque vappidum succum præbendum, solùm dispofita, *aromaticis*, pro feliciore *fermentatione*, & impetranda sulphureâ illa *accessione*, instruere, *Physica* & *Chymia* svadebit: rustici defectum hunc simpliciore atque parabiliore artificio explent, dum *pingues*, *suillas*, *vervecinas*, carnes, iisdem sociant, & *sale* muciditatem in ordinem redigere, contenti sunt, imò acriorem spisſioris cerevisiæ potum, aut haustum *spiritus ardentis*, tanquam triarios, in subsidia adducunt: aut à posteriori, crudiores illas *mucositates*, laboriosis corporis motibus subigunt, &c.

Th. XXII.

Privativè verò, illam *potestatem* iterum hic habet ars, ut à talium rerum usu *interdicat*, & noxas inde expectandas præsagiat. Quod ipsum tamen quàm remotè iterum ad universam *potestatem*, faciat aut sufficiat, nullo iterum impedito aut ingenioso computo indiget, ut vera inde ratio conficiatur: unde hic iterum memori mente comprehendendum venit, quod etiam hac in parte, exigua, restricta, & insuper *remota*, artis sit *potestas*.

Th. XXIII.

Promovemus pedem ad *materias*, à *naturali* atque *nonnaturali* indole jam declinantes, imo ab illa *alienas*, ad *præternaturalem* usque indolem. Antesignanum in hostili hoc agmine intuemur sanguinis *quantitatem*, necessariam *proportionem* transgressam: Quæ, quàm varios, magis magisque *præternaturales*, imo magis magisque periculosos, effectus post se trahere posſit, cum alias pasſim in Medicorum scholis commemoratur, tum adhuc uberius, pluribus occasionibus, declaratum, imò demonstratum est, à Dn. D. Præside. In hanc ipsam autem, tot pesſimorum effectuum *radicem*, non nisi *duplicem potestatem* habet Ars Medica. Unam pariter satis *remotam* atque indi-

rectam: alteram autem *propiorem* omninò, imo planè *proximam*, ut omninò *directam*. De posteriore vero hâc, cum mox peculiari, magis congruo, loco, agendi eventura sit occasio, satis nobis erit præsente loco, de alterâ solùm verba facere. Recidit autem illa similiter magis ad *consilium*, per *civiles* difficultates, propemodum irriti eventus; nempe svasum *abstinentiæ* à copiosiore usu nutrimentorum: Aut injunctionem laboriosiorum corporis *motuum*. Uti vero ipsi etiam priori *consilio*, difficulter obsequi in se recipiunt mortales, ita tantò minus hoc facere amant circa secundum: dum hoc ipsum, sub diæta minùs temperante aut restricta, necesſitatem, perpetuæ *continuationis* involvit: cui ejusmodi homines, qui Medicorum auxilia quærere possunt atque solent, vix unquam animum submittunt, nempe in lautioribus, aut sanè commodioribus, rebus constituti, quibus intolerabile videtur, *laboribus* sese mancipare, & imprimis ex indole præsentis necesſitatis, *continuis*. Accedit altera difficultas, quod hujusmodi homines communisſimè *consilium* tale, quod inviti exequuntur, etiam perperam sequantur; *præcipitibus* potius, quam *diuturnis* moderatis, corporis *motibus*, pericula potius sanitati suæ, quam commoda atque subsidia speranda, contrahendo. *Remediis* autem aliis, nempe *pharmaceuticis*, meritò fidem denegamus, pro *quantitate* sanguinis magis *directè* imminuenda. Sicut enim, quæ *Paracelsus* narrat, de hujusmodi efficacia partim à *chamædri*, partim ab *helleboro*, expectanda; in priore, si de vulgò nota herba loqvatur, experientiæ incognitum est; in posteriore vero, à ratione alienum: dum hæc remedia tantum sanguinis absumtura esse pollicetur, quanto *pondere* ipsa assumta fuerint: quod cum *helleboro* suscipere, furiosum esset: *successivis* autem tolerabilibus dosibus, ob promptam reparationem parvæ quantitatis, inutile foret: propterea narrationes tales suis fatis relinquimus.

Th.

Th. XXIV.

Pro *qualitatibus* autem morbidis in corpore, *corrigendis*, cum primo loco ingens incumbat difficultas præjudicialis, qualesnam in rei veritate agnoſcendæ veniant *qualitates* tales *morbidæ*? Referimus nos inſuper, ſecundo loco, ad ea, quæ jam ante, de *impotentia* & *incertitudine poteſtatis* Medicæ, circa veram atque *nudam alterationem*, pro ſententia noſtra declaravimus & profesſi ſumus, neque quod de illa detrahamus, usquam invenimus.

Th. XXV.

Eadem etiam eſt ſententia noſtra, circa (paucisſimis exceptis, reliquas) omnes *qualitates* ſimpliciter *præternaturales*, aliunde in corpus inſinuatas: quod nempe in has *directè*, aut ad minimum *nudè*, *corrigendas*, minima certè, cui fidere & acquieſcere liceat, imo nulla potius, *artis* ſit *energia*. Ubi, ut aliquam utique rationem reddamus, hic iterum repetitæ in parentheſi, exceptionis noſtræ, de *paucis caſibus*, ubi *directa* alteratio locum habere, & nuda negotium abſolvere posſit; allegamus hoc nomine 1.) veram *acido-cauſticam* acrimoniam *cholericam*, in ventriculo, per idonea *abſorbentia* domandam: 2.) cruditates *viſcidas*, vel *aromatibus*, & vulgi experimento, ipſo *pipere* aut *zingibere*, & ſimilibus, *ſinapi*, *aro* &c. aliquando corrigendas: vel *ſalinis* incidentibus obtemperantes. 3.) Cruditates *roſivas* aliquas, in *ulceribus*; *abſorbentibus*, *ſpodio*, *tutiæ*, tantiſper obſequentes, quin *elotionibus*, aliquando etiam *manualibus* exterſionibus, licet per *Evacuationis* modum, tollendas. 4.) Innominatæ craſeos *venena* aliqua; *ſcorpii*, *ſerpentum*, *canis rabidi*: quæ experimentis quibusdam, quantum probabilius eſt magis per modum *alterationis*, quam *evacuationis*, ſeſe ſubmittunt. Et ſi quid forte adhuc aliud in hunc cenſum referri poteſt.

Th. XXVI.

Tandem autem pervenimus ad *veram*, *conſpicuam*, & quan-

& quantum in rebus humanis poteſt, *liberiorem*, *artis poteſtatem*; rationi æque ac experientiæ innitentem: adeoque verè *artificioſam*, nempe *cum recta ratione efficacem*. Percurrimus in præcedentibus, tum *naturales* res, tum *nonnaturales*: interim in poſteriorum harum cenſu, ſilentio aliquid adhuc præterivimus, nempe EXCRETIONES. Hæ, quid in tota vita humana posſint, cum in vulgaribus ſcholarum Medicarum dogmatibus, parum, pro rei dignitate, enucleatum aut demonſtratum dari conſveverit, ſupplere hunc defectum jam pridem allaboravit D. Præſes, & ſperat, verum habitum *cauſalem* intelligere, peritis ſatis demonſtratum dediſſe, quod non ſolum ipſa *Vita*, quatenus de *corpore* prædicatur, *formaliter*, ſit, ſummè *corruptibilis mixtionis*, imo totius *materialis* conſtitutionis corporis, indeſinens *conſervatio*, & præoccupatio, ne potentia illa in actum & effectum (ante omnia ſimplicisſimum & directum) deducatur: ſed etiam verum *ultimum* & *formale* inſtrumentum atque medium, quo hic effectus abſolvitur, nullum aliud ſit, quam perpetua tempeſtiva *Excretio*, i. e. *remotio*, & tandem plena *emotio* extrà totum corpus, omnium rerum *alienarum*, ab hujus debita propria ſubſtantia, materiali, (quæ vel quantitate, vel qualitate, ſive ſimpliciter ab hac alienæ, ſive prorſus ad nocendum habiles & paratæ, vel in ipſo corpore ſubnaſcuntur, vel extrinſecus in illud inſinuantur.) Ita enim denique ablatis omnibus *alienis*, corpus in ſua debita *homogeneitate* aſſervari, atque ſincerum præſtari, ſimplici bona conſequentia ſatis eluceſcit. Quicquid autem corpori ipſi, ab omnis corruptionis efficacia non ſimpliciter eximendum ſenſim decedit, illud altero actu, *reſtaurationis* atque reparationis, illi utique ſemper reſtituitur: in quem tamen actum, tam *mixtionis*, quam *ſtructuræ*, omnem *directam poteſtatem* arti in præcedentibus jure meritoque denegavimus.

Th.

Th. XXVII.

Quemadmodum autem *Vita* & *Nutritio*, diſtincti utique ſunt actus; (ſub communi quaſi genere *Vegetationis* vulgo comprehendi ſoliti;) in quorum poſteriorem, nutritoriam inquam *reparationem*, omnem eximiam, & ante omnia *directam poteſtatem*, arti conſtanter denegamus: ita, ex adverſo, in *ſtrictè* dictum illum *Vitalem* actum, qui proprie atque proxime *Excretione* abſolvitur, quantamcunque maximam habet, *poteſtatem* arti adſcribimus, aſſerimus, atque vindicamus. Hæc, inquam, eſt *unica*, *præcipua*, *latisſimè patens*, quantum usquam fieri licet, *directa*, & *arbitrio* atque *regimini* artificis quamplurimum conceſſa, *Artis poteſtas* & energia, ut *Excretiones*, *adjuvet*, *promoveat*, *facilitet*, imo *provocet* atque *excitet*; aut *temperet*, *moderetur regat*, imo *compeſcat*: prout materiarum, & viarum, aptitudini, & materiarum ad *nocendum* promtitudini, quam maxime convenire, vera *rationalis* harum conditionum agnitio atque cognitio, ſuadet aut permittit, & *inſitæ ſpontaneæ Energiæ motoriæ* concurſus, conſpirat aut obſequitur.

Th. XXVIII.

Harum *Excretionum* ipſum in actum, nempe *commotiones* ad *exitum* contendentes, habet *Ars poteſtatem*; ut autem *Medica* illa ſit, nempe ad *ſalutarem* effectum recte collineans, *ratione ſanâ* ante omnia, circa totum hoc negotium rectè inſtructus atque inſtitutus debet eſſe Medicus; ut nec *intempeſtivè*, *inordinate*, *præpoſtere*, neque *nimium*, aut *inſufficienter* atque nimis *parum*, *Motus* provocet: neque minus conveniente, aut plane alieno, *loco*: neque vero etiam *ſpontè* ipſius naturæ ſuſceptos *Excretorios* aliquos *motus*, *male intellectos* atque æſtimatos, *abuſu poteſtatis* ſuæ, imprudenter *cohibeat* atque *reprimat*: Dum nimirum ſtatui corporis jam *extraordinario*, ab ipſa *Natura* ſua *ſponte* adhibitos, exquiſite ſano ſtatui utique *inu-*

ſtatos motus ad *excretionem* pertinentes, ſine conſideratione *extraordinariarum* materiarum, quibus tales *motus* adhibentur; mox illos ipſos ſimpliciter *in ſe* ipſis, pro *præternaturalibus* interpretatur, adeoque *reſiſtendum* ipſis, perperam judicat aut arbitratur.

Th. XXIX.

Hanc in hos actus *poteſtatem*, porrò, rectè *regere* & *inſtruere* debet Medicus, ſecundum habitum materiarum, quæ *moveri* debent. Sicut enim ipſi utique ſimpliciſsimæ *rationi mechanicæ* adverſatur, *actionem* provocare, ubi *patiens* non ſit idoneum, *motum* provocare, ubi ſubjectum non ſit *mobile:* ita præjudicatum utique atque præcognitum & perſpectum habere debet *ars*, *an*, & *quomodo* etiam, & *quousque*, habilis, diſpoſita, atque *præparata*, ſit *materia*, ut *ſalutari emotioni* recte obſequi, & eadem ita expugnari poſsit. Cum enim ita *libera* paſsim, ad provocandos ipſos *actus*, nempe *motus excretorios*, *artis* ſit *poteſtas*, ut quocunque *tempore* vult, & inſuper *quantum* vult, *fortiùs* certè aut *mitiùs*, incitare poſsit ipſos *motus*: *frivolum* certè, *temerarium*, & *ſalutari fini* contrarium foret, ſi ſine bene perpenſa *proportione*, inter materiæ *diſpoſitionem* ad motus, *tempore*, *gradu*, *loco*, alieniùs, motus ipſos concitaret.

Th. XXX.

Par ratio eſt meatuum & *viarum*, & *proportionis* harum tam *Phyſico-Mechanicæ*, ad facilem; quam *moraliter* ſeu *finaliter*, ad *ſalutarem*, materiarum per illas, motum, progreſſum, atque exitum. Ubi iterum paſsim habet *ars*, in quo ante omnia *rectam rationem* exerceat, antequam ad *effectum* ipſum contendat. Qua *quantitate* motus ad capacitatem viarum inſtruendus veniat; *Quomodo* qualitas materiæ, viarum conditionibus reſpondeat: *Quò* illam propiùs ad exitum perducere liceat; ne longiùs dimiſſa, per majus ſpatium, plus incommodi, periculi, aut plane

plane damni, exerceat: A quibus viis magis arcenda atque *removenda*, ad quas autem convenientiores, *dirigenda* aut impellenda veniat materia.

Th. XXXI.

Ibi, quantum ad secundum attinet, nempe *materiæ* justam conditionem, inveniet quod *dijudicet* atque disquirat, quonam casu materiæ *alterationem*, inordine ad *Excretionem* conciliare, in *artis potestate* positum sit? Inveniet ibi quid intercedat differentiæ, inter *alterationem*, quam *potestati artis* de negavimus; *simplicem*, *directam*, *nudam* atque *absolutam*, sine respectu ad necessariam evacuationem seu *excretionem*; & inter talem, quæ omnimodo ad *excretionem* sese referat, illi materias aptet atque *prædisponat*, ac ad illas *præparet*. Quo loco non silentio involvenda, sed laudanda potius venit, *Veterum* prudentia; qui (nisi quod posteriores, passim indiscreto usu bonam intentionem antecessorum corruperunt,) plurimum *præparatorias*, ad *Evacuationis* felicem successum, *alterationes* commendaverunt: neque minus prolixi fuerunt in laudandâ *coctione* humorum; & commendanda *expectatione* hujus, adeoque innuendo *tempore*, pro felicibus *excretionum* successibus, impetrandis atque perpetrandis.

Th. XXXII.

Ubi nempe iterum *ars*, *rectam rationem*, ante *efficacem* suam *potestatem*, bene exercere debet, in Physico-Mechanica contemplatione atque æstimatione *apparatus Excretorii*. Ubi facile comprehendet, *tria* requiri, ad felicem successum & effectum plerarumque *excretionum*; nempe *primo*, *secessionem* materiæ, à qualicunque nexu & cohæsione cum aliis, retinendis; *secundò*, *secretionem* materiæ talis à reliquis, ut operæ pretium sit, *excretionem* idonea aliquâ quantitate instituendi: & tunc demum *tertiò*, *actum* ipsum *excretionis*. Quæ omnes consideratio-nes, commendabunt *rectæ rationi*, contemplationem at-

que

que æstimationem *Temporis*; ut *tempestivè* atque *maturè*, non *præpropere*, aut *præpostere*, *potestatem* illam suam, *Emotiones* provocandi, exercere, imo administrare, recordetur.

Th. XXXIII.

Quemadmodum autem, intuitu veluti magis *directæ* suæ *potestatis*; quæ quam maxime in ipsos *motus* redundat atque valet, *Tempus* justum dijudicare atque observare Medicus ita debet; sic incumbit eidem etiam, intuitu duarum reliquarum circumstantiarum, jam ante commendatas *potestates* suas, secundum rei veritatem, & firmam experientiam, in numerato habere. *An* videlicet, & *quousque*, tam *materiam* ad faciliorem *secessionem* perducere *possit*, quam *vias*, ad expeditam *secretionem* simul disponere: Et *ordinis* hujus optimè meminisse, quo unumquodque horum in effectum deducere conveniat; ne hic iterum *præposteræ* methodo indulgendo, nihil boni effectus aut eventus inde sperare liceat. Hic imprimis quæstio verè decidenda, imò decisa habenda, ipsi occurret, de *vera potestate* artis, circà, & *per medicamenta*. De qua quidem in genere, ante omnia concelebranda venit *clementia* atque bonitas *Divina*, quæ utique sic instruxit varias rerum creatarum species, ut desideratissima hac efficaciâ polleant, imprimis materias varias, tam ad *secessionem*, quam *secretionem*, disponendi: & cum dispositio *viarum*, (ad optatum successum secretionum,) sæpe etiam ipsa involvat *materiarum* illas obsidentium, resolutionem & absterfionem; inveniuntur in hoc ipso benefico penu, remedia huic etiam scopo satisfacientia. Interim facile est recordari, quod hic omnibus utique modis requiratur, *vera certitudo*; non aliunde constantius petenda, quam ab ipsa hac *veraci experientia*, ut omninò *Ars* Divinis his bonis atque donis recte potiatur, & laborans ægri proximi corpus, iisdem fruatur.

Th.

Th. XXXIV.

Ubi nempe nemo bonus vitio nobis vertet, si, quantâ usquam fieri potest animi contentione, dehortemur, à *negligentia*, *credulitate*, nihil fundata, *fiducia*, *confidentia*, imo *temeritate*, circa ipsa hæc talia *remedia*, cognoscenda, imo pernoscenda, & usibus suis, *veris* & *constantibus*, adhibenda. Neque enim ullus est justè dubitandi locus, quin omnes prudentes arbitri, consensuri nobiscum sint, quod omnino conscientiæ hic intersit, ne illa *falsò* quibuscunque rebus tribuat aut adscribat, quod iisdem à Deo, tânquam unico vero Benedicto harum rerum artifice, *concessum* ac tributum non est. Ejusdem autem conscientiæ objectum pariter esse intelligetur, *salutem* corporalem proximi, talibus Divinis beneficiis indigentem, *inconsiderantiâ* tali, *inscitiâ*, atque *imperitiâ*, non fallere, destituere, frustrari: ut taceamus, de re utique odiosa, nempe *mercedis* insuper constitutione; quæ ut in rebus bene & convenienter gestis, justa omnino, dummodo æqua, haberi meretur: ita in male administratis rebus, non potest non iniquissima haberi. Optandum nempe, dummodo vota rem expedire possent, calidis utique esset votis, ut hæc res tandem aliquando altius ad animum revocaretur, & cœptum illud, certè vix pro dignitate collaudandum, ho-„nestissimi nostræ ætatis viri, *B. Ludovici*, studiosius pro-„sequendo exasciaretur; nempe ut è tam prolixa, & con-„fusioni quam maxime exposita, farragine, vel plane nullâ „fide hinc inde decantari solita, vel minus efficaciâ, vel „singulariore solum aliquo effectu conspicua, remedia, o-„perose secernerentur à talibus, quæ *certiore*, *latiore*, & „*præsentiore*, efficaciâ verè instructa sunt. Ubi imprimis „nequaquam contemnenda ducimus talia, quæ modo di-„ctam illam efficaciam, numero magis *singularem*, interim „tamen *veram* atque *fidam*, possident. Ubi nempe ite-„rum illud solum bene distinctè definiendum veniret, quæ-

nam medicamenta, *ſpecialius* magis, atque *propriùs*, quæ-
„nam vero altera, *generalius*, & *remotius*, *eidem* de cæte-
„ro ultimo effectui, paria inveniantur: adeoque etiam a-
„lia quidem *præſentiùs*, alia *ſegnius* atque *tardius*, ſpera-
„tum effectum exhibeant: quæ nempe res pro diverſa in-
„dole affectuum, paſſim non exiguam utilitatem involvit.
Diſpar eſt, ſed tamen non minus digna, etiam illa diſtinctio, (ſi modo recte in effectum deduceretur,) quænam remedia *pluribus*, *differentibus*, uſibus inſerviant; & imprimis ſecundùm quas ſui *partes*; ſecundùm quales eorundem *præparationes*, quo *tempore* collectionis, ad minimum intuitu *maturitatis* ſuæ. Quo loco breviter notanda venit, vltimo imprimis huic reſpectui ſuperſtructa comparens, opera illa *Carrichteri*, in minore ſuo herbario; ubi *diverſos*, aut ad minimum *diſtinctos* effectus, plantis attribuit, prout illæ collectæ ſint, *Sole* in uno, altero, aut tertio &c: *Zodiaci* ſigno exiſtente: cujus rei plauſibilior ratio, & veriſimilitudo, in eo maximè poſita foret, pro ut herbæ talis ſubſtantia, ſecundùm diverſi *incrementi*, aut *maturitatis*, aut *partium* ſui diverſarum, proventus, aliter atque aliter diſponeretur.

Th. XXXV,

Quamvis autem optime intelligamus, quod hoc inſtitutum utique minime unius hominis laborem, asſiduitatem, judicium, & ante omnia multiplicis Experientiæ opportunitatem, requirat; adeoque nimiò utique ſit facilius dictu atque ſvaſu, quam factu. Tamen nihilo etiam minus, nobiscum quilibet prudens harum rerum arbiter conſentiet, quod, niſi utiq; initiũ talium rerum fiat, & ſuccesſibus atque progresſibus iisdem conſulatur, etiam nunquam qualiscunque earundem fructus, nedum plenus & exoptatisſimus finis, optandus, nedum ſperandus veniat. Unde immenſum quantum utique felicior foret multorum otium improbantium Medicorum diligentia, ſi in has potius res ſtudia ſua & labores conjungerent & conferrent, quam

ut

ut ſparſis curioſitatibus Publico commemorandis operam ſuam impenderent. Quamvis enim etiam horum nihil aſpernemur aut improbemus; certè tamen comparatio juſta, non ſolum magis *utilium*, ſed plane *neceſſariarum* talium rerum, quolibet intuitu nimio digniorem oſtendit talem laborem, quam quemlibet alium, & longe ab otio alieniorem, quam tales res, quæ vel per otium natæ, vel ad ſolum otium fallendum aptæ, ſunt.

Th. XXXVI.

Facilè vero utique etiam recordamur, & ſanè optimè agnoſcimus, quod adhuc longe profundior ſubſit implicatio, & difficilius impedimentum, quod poſtulatum hoc noſtrum intricatisſimis nexibus implicet, & conatus quantælibet diligentiæ irritos reddere valeat, imo non rarò ſoleat. Cum enim ad veram *Experientiam* efficaciæ remediorum, etiam vera cognitio *indolis morborum*, & ſolidæ *Methodi* curationum, inevitabiliter requirantur; utraque hæc autem, ultimis his temporibus, infelici illâ, non tam libertate, quam licentiâ opinandi, & quicquid in phantaſiam venit, ſtatuendi, in portentoſa diſſidia commentorum excreverit, adeoque loco artificioſæ, *cum recta ratione efficacis, experientiæ*, cœca tentamina Empirica prævaleſcant: Facile utique agnoſcimus, quod præmatura propemodum ordine, hæc noſtra ſint vota, nedum poſtulata: Sed commendanda ſine dubio patienter Deo ſunt hæc omnia, ut feliciora his neceſſitatibus tempora, & ſeria atque habilia ingenia, largiatur.

Th. XXXVII.

Poterit interim certiſſimè etiam ipſum præſentis noſtri thematis negotium, è veris ſuis fundamentis, & ante omnia ſolida Theoria *Vitæ*, quatenus de *corpore* dicitur, tenebras hic obverſantes illuſtrare; dum imprimis è recte

confiderata ipfius *Naturæ Therapia fpontanea*, quâ nempe Vita hæc corpori tanquam *inftrumentaliter* præftatur; non folum vera *differentia*, fed etiam *analogia*, & *fubordinatio*, (quoad vel *utilis*, vel plane *neceffaria* eft,) *poteftatis naturæ*, & *poteftatis artis*, ita ad juftam confiderationem reduci, ut tanto certius hinc evitari queat fcandalum illud, omnem bonam fpem evertens, imaginariæ feu *Æquivocæ Curationis*; & inde nafcentis vanæ opinionis, de vera *efficacia remediorum*, quin ipsâ verâ *neceffitate* concurfus *artis*, & exercendæ ejus *poteftatis*: ut inde tandem vera utilitas atque efficacia falutaris, propius & intelligi poffit, & demonftrari.

Th. XXXVIII.

Interim, rebus ita non magis *curiofe*, quam ut omni modo merentur, *ftudiofe*, penfitatis, non poterit non dilucefcere, non folum *utilitas* eximia, fed omnino utique abfolute *necesfitas*, juftæ atque debitæ confiderationis rei hujus, themate noftro tractatæ, nempe *Veræ Poteftatis Artis*, quatenus illa unice fcitu eft neceffaria. Commonftrabit enim hoc, ftudiofo artis cultori atque fectatori, ante omnia, *inutilitatem* multiplicium male fundatarum opinionum *Theoreticarum*, circà fictitium illum magnum numerum *fpecialisfimarum materialium* caufarum morbidarum, *fpecialisfimam artis* opem, vel poftulantium, vel admittentium: Unde ftatim etiam exfpirabit opinio illa, tam de *necesfitate*, quam de *veritate*, tot differentium *Alterantium*, tam diverfis ejusmodi *materiis* deftinandorum. E contrario verò, comparebit nimis planior, & tam Theoriæ luculentior, quam *Praxi* expeditior *Methodus*, qualescunque tandem tales *materias*, potius *Evacuationi* fimpliciùs deftinandi, & ad illam quocunque meliore modo *difponendi*. Ubi nempe fimul *anima illa* totius *poteftatis practicæ Medicæ* dilucefcit, *tempeftivitas* atque *opportunitas* agendi.

Th.

Th. XXXIX.

Sicut enim merito iterum iterumque, tanquam argumentum invictum, allegamus atque inculcamus, anim-„adversionem illam *Practicam*, quod â *præcipuorum* æquè, „atque *plurimorum*, talium artificiorum usu, *assiduo* pro-„pterea, & minime in debitas *opportunas subordinationes* di-„stributo, *morbi*, neque *certius*, neque *citius*, neque cum „*tolerabilioribus* circumstantiis, ad finem suum decurrant „& pertingant, quam ubi, in *pari specie*, illa planè non u-„surpata fuerunt: Ita non potest certè conclusio alia hinc „elici & formari, nisi, quod *remedia* talia, usum & effe-„ctum, qui illis assignatur, nequaquam præbere possint: „imo etiam ipsæ *causæ*, quibus hæc destinantur, tum non „subesse debeant; si utique de reliquo probari possit, quod „talia remedia, talibus, (quales supponuntur pro *causis* „morborum) rebus immutandis, idoneam efficaciam ha-„beant. Quæ certe res plane dignissima est, quam justæ „atque sagaci considerationi iterum iterumque commen-„demus.

Th. XL.

Neque vero illud etiam silentio præterire integrum ducimus, quod multæ tales artificiorum species, quæ *correctionibus* illis putatitiis, sine observato *ordine* & *opportunitate* ad *excretiones*, destinari solent, admodum frequenter ita *heteroclitæ* sint efficaciæ, hoc *respectu*, quem unicè servare decuerat, ut potius, & quidem *certiùs*, & longe *promtius*, ipsos *Motus* corporis alterent, quam *materias*. Quæ res profecto graviter premit speculationes illas, quæ de *Physico-Mechanica* agendi ratione, *materiarum* talium, in *materiales* constitutiones humorum, confinguntur. Cum enim *Physico-Chymico-Mechanica* agendi ratio, absolute involvat proportionem *mensuræ* & *ponderis*, pro *materiali* illa supposita reactione, inter *materias* morbidas & medicas: interim passim manifestum sit, quod

 talia

talia medicamenta, quibus insignes effectus tales *alterativi* assignantur, & imprimis quidem in ipsis jam mediis *vigentibus* morbis, non possint nisi valde *parcè* ægris exhiberi, quin potius sensibilis *dysphoria*, quam sperata euphoria, sese exserat: & imprimis magis *motuum*, quam aliâ sensibili *alteratione*, sese exserens: quid poterat inde planius colligi, quam quod *materiæ* tales, ad effectus illos, quibus pro remediis destinantur, vel prorsus impares sint, vel ad minimum inutiles & *intutæ*; postquam majores turbas in bonos corporis *motus vitales* introducunt, & quidem etiam *parvâ* sui quantitate, quam in *materias* introducere sentiuntur, quibus imprimis non nisi *majore* quantitate applicari, si etiam vera esset hypothesis, deberent.

Th. XLI.

Tanto magis autem inservire poterit hæc consideratio nostræ tractationis, nempe *Veræ Potestatis Artis*, ad avertendum animum, ab alienioribus Theoriis; nempe in *multiplici* contemplatione *materiarum*, magis absolute & *in se*, quam in *ordine ad secretiones & excretiones*, considerandarum, occupatis. Tanto magis autem à superfluo, & nimis operoso, labore, circa *texturam atque structuram solidarum*, corporis partium; etiam quatenus ad *secretiones & excretiones*, sive remotè, sive propinquiùs, faciunt. Licet enim ad aliqualem *Physico-Mechanicam* speculationem harum rerum, hoc prosit, tamen præter *generaliorem* conceptum, nihil infert: præterea vero *Medicam* artem nihil instruit aut illustrat, cum nihil quod in *artis potestate* sit, ad quod hæc dirigi possit, inferat, adeoque *Medicæ*, *quà tali*, scientiæ aut contemplationi, nullo jure immiscendum veniat, quin facile minus gnara harum diversitatum ingenia, confundere potius valeat, quam instruere, aut erudire. Quod quidem, nisi insigni commoditate otii, & insuper optima discretione harum rerum, potitis, non temere suadendum venit, cum nihil familiarius

sit,

ſit, quam ut in talibus rebus operam ſuam inſumentes, verè & realiter *neceſſarias* reliquas contemplationes, præ his omittant atque amittant, adeoque quod eſt in proverbio, *Nubem pro Junone* amplectantur.

Th. XLII.

Alterum autem, longe maximum, emolumentum non ſolum, ſed & compendium, è hujus rei juſta perceptione hauriet *Medicus*, quando intelliget, quod *artis poteſtas* ſublevetur fida *ſocietate ſpontaneæ Energiæ* & activitatis Naturæ. Adeo, ut in hoc genere *Therapia*, laudem prudentis atque fidelis *ſociæ* operæ promereri atque reportare poſſit: ſi verò ſuas partes *natura* ſatis tueri non continuet, peritâ *Prognoſi*, imprimis tempeſtivâ, declinare & præoccupare poſſit invidiam, & infamiam non rectè intellectæ aut adminiſtratæ artis. Cui vix habet, quod utiliter opponat, ſi temere omnia quaſi ſui *juris* atque ſuæ *poteſtatis* facere, & ſibi arrogare, auſus fuerit. Quandoquidem ita, ſi deinde male negotium exeat, cui imputare poterit juſta atque ſana conſequentia hujusmodi eventus, quam ſimpliciter ſuæ *artis* defectui? Et quidem *perſonali* potius, quam *reali*, quando hujusmodi morbos nulla abſoluta *neceſſitate* malum talem & funeſtum effectum poſt ſe trahere, pluribus exemplis eluceſcit.

Th. XLIII.

Inveniet autem certè quisquis Medicam artem diſcendam atque faciendam ſibi propoſuit atque ſumſit, in hoc negotio ejusmodi ſubjectum, in quo intellectum ſuum, ſcientiam atque prudentiam, primo optime exercere, eo ipſo tamen magis magisque impetrato habitu, etiam oſtendere poſſit. Quandoquidem vera dijudicatio *materiarum* nempe per *veras* morborum *ſpecies*, non imaginarias, aut fictas ſymptomaticas, *accidentales* circumſtantias, aut *individuales*, imprimis *morales patheticas*, *impatientes* &c. variationes: Vera diſcretio & velut inven-

ventio *viarùm* & *secretionum* atque *excretionùm*, quibus tales materiæ, & hæ *reciproce* illis, quadrant: vera comprehensio *methodi*, quibus *successibus*, quibus *temporis* veluti mensuris, quibus *opportunitatibus*, tam separatio & *secessio*, quam actualis *sequestratio*, & denique ipsa *expulsio* & plenaria exclusio, absolvi possint: imo, an hæc talia ita simplicius, nudis *motuum* provocationibus, *gubernationibus*, atque *directionibus*, absolvi possint; an verò potius opus sit præmittendis materiarum *prædispositionibus præparatoriis*: sive *spontaneis*, adeoque *expectandis*, sive verè artificiosè *præstandis*, aut ad minimum *juvandis* atque maturandis. Quæ, inquam, omnia atque singula, facile, sed & affatim, suppeditabunt Medico, in quo judicium suum exerceat, & ingenium acuat.

Th. XLIV.

Ubi continere nos non possumus, quin circà *potestatem artis* tanto melius ponderandam, *Problema* hoc Medico commendemus; „Si in febre aliqua continua, nempe in præsente aliquo individuo, justis diebus, signa co„ctionis non præcedant, sed cruditatis potius constantis „indicia manent, an arte aliquâ, & quânam, efficere liceat, ut coctio sic dicta (nempe secessio atque separatio ma„teriæ morbidæ ab intimiore sui nexu cùm humoribus) „non solum præstari possit per artis energiam, sed etiam „ita, ut opportune, tempore quo debebat, & quantum „debebat, obsequatur & verè inducatur. Facile quidem „hariolamur risuros esse, non modo plurimos hodiernos „Medicos, sed ante omnes præcipuos confusionis circa „doctrinam indolis febrium parastatas, & magnificum illud „prolaturos, non expectandas esse Medico coctiones, ex„quisitas periodos, crises: sed debellandum velut in gene„re & uno ictu esse totum morbum:„ sed non hariolamur, verum de certa potius scientia scimus, quod nemo quisquam multiplici & considerata *praxi* harum rerum peritus,

alti-

altisona talia edicta calculo suo comprobaturus sit: ipsum autem hominum vulgus, jam pridem fastidiat infelicem illam excusationem, quando *febres* tales non solùm *sub fastuosis* illis apparatibus, sed sæpe etiam satis evidenter potius *ab* illis ipsis, miserrime procedunt atque exeunt, *ingentis malignitatis* accusationem. Cum nemo propemodum ita fatuus sit, quin intelligat, (quod in scholis vocant, *principium hic peti*, nempe) hoc ipsum potius esse, quod Medicus tanta cum confidentia sibi arrogaverat, nempe *noxium* illud *edomandum*, & in ordinem redigendum, si usquam *salutaris* morbi eventus sperandus veniat, ne dum expectandus. Unde profecto ipsa verâ æstimatione *potestatis* artis, etiam ex adverso, invenietur *impotentia* ejusdem, & prudenter ad animum revocanda veniet: quid, inquam, in *artis potestate*, *non*, aut *parum* certè, positum existat; adeoque judiciosa observatione agnoscendum, judicandum atque *prædicendum* veniat, ut etiam vera *artis* (*potestatis*) *scientia*, hinc ostendi & probari possit.

Th. XLV.

Quamvis autem jam supra tetigimus, tam *præposterum* usum, quam plane *adversum*, *efficacis potestatis* artis, evitandum; placet tamen *duo* solum ejus exempla, pro re melius illustranda, producere. Quoties enim hoc non fit, ut simpliciter *vomitorium* in usum trahatur; Id est, vehemens conatus atque *motus excretorius*, quod *potest* ars, *simpliciter* provocetur: ubi interim nondum liquido pateat, si vel maximè præsto sit in ventriculo, *materia* quæ evacuari mereretur, an etiam illa statim in ea sit *dispositione*, ut simpliciter ita extorqueri atque excuti valeat? Cum nulla propemodum materia graviùs ventriculum oneret atque malè habeat, quam quæ *lentore* & *tenacitate* insigni pollet atque peccat. Qualem vero ita constitutam, nudo *motu* ventriculi excutere velle, etiam ipsi sanæ rationi refragatur. Dum ex adverso, si ipsi hæc mala dispositio solum adimi possit, vix opus sit tantâ *concitatione*, variis aliis non incommodis

solùm, sed aliquando etiam periculis, idoneâ: Quandoquidem solùm ita rectè *mobilem* redditam, satis familiariter *sponte* naturæ rejici contingit; sive hâc eâdem propinquiore viâ, per *vomitum*: sive placidiore *motu*, per *alvum*: Interim cum *mitigatione* omnium reliquarum molestiarum & magis anxiarum symptomaticarum circumstantiarum. Unde certe innumeris vicibus, in *tertianis* febribus, à solo *digestivo* seu *incidente* remedio, *opportuno* tempore exhibito, *spontaneus* vomitus, sine ullo alio stimulo, cum euphoria succedit.

Th. XLVI.

Secundum exemplum *potestatis artis* prudenter exercendæ, occurrit in conatibus similibus excretoriis spontaneis. v. g. in *Cholericis* vomitibus & dejectionibus, quin etiam *acutis*, aut *epidemicis* febribus, ad *diarrhœas* proclivibus, imo ipsa *dysenteria*. In quibus casibus cum positum utique sit in *artis potestate*, *commotiones* tales *cohibere*; fit tamen satis familiariter, ut ars hæc non exerceatur *medicè*, nempe *salutariter*, adeoque etiam nec ita cedat. Cum enim ibi potius *bilioso-causticam*, aut quamlibet aliam *subtiliorem*, acrimoniam correxisse, & rationi consentaneum, & experientiæ sufficiens, fuisset; *non correctâ* materiâ, neque mitigatis qualibuscunque jam ejus *effectibus*, *bono* certe in hoc genere *conamini* naturæ, pravis his materiis corpus *exonerandi*, simpliciter contraniti, uti à ratione alienum, ita effectu etiam periculosum, vel ipsa experientia monstrat.

Th. XLVII.

Ubi nempe palàm utique est, quod deficiens consideratio, tam *inclinationis*, quam *dispositionis*, ad *salutarem evacuationem*, totum *salutarem* usum *potestatis artis* ita evertat ac eludat. Imo, est hic insuper etiam cauto opus, circa verum conceptum, de *methodica*, tam *naturæ*, quam *subsidiariæ* potestatis artis, administratione atque gubernatione. Quamvis enim omnino verum sit, quod *ultimus* a-

ctus,

ctus, & effectus verè *salutaris*, in his generibus, & similibus casibus, utique sit ipsa *evacuatio* è toto corpore; quia tamen ad hanc absolvendam, etiam justa *prædispositio* materiarum omni modo pertinet: quâ impetratâ aut præstitâ, ulterior *artis* concursus, ad ipsum *actum immediatum*, & effectum *Excretionis* talis, sæpe ne quidem amplius necessarius est, utpote sponte satis successurum: Considerandum propterea prudenter venit, ne posthabitâ corrigendi curâ i. e. materiam ad faciliorem & securiorem exitum *præparandi*, animus *solùm* adjiciatur ad ipsam *evacuationem* promovendam aut provocandam. Id quod imprimis in *cholericis* illis acrimoniis, per tantam longitudinem tenuiorum intestinorum deturbandis, certè non exiguam considerationem meretur. Ubi etiam nequaquam ita crudè, sed profectò cum grano plus quam uno salis, exhibenda venit; declaratio *salubris usus & effectus fluxuum* talium, *quà talium, in febribus*, imprimis *acutioribus*. Id quod quam maximè ipsa *cholerica* hujusmodi *diarrhœa* affatim testatum reddit; utpote quæ, licet utique succedens, tamen non solùm ingentibus incommodis, sed familiariter etiam periculis, nequaquam caret, & tantum abest, ut *stimulo* aliquo promovenda, imo vel *sibi* simpliciter ita *relinquenda* veniat, ut potius hic, si usquam, *potestatem artis*, in *ordine* ad feliciorem & *securiorem* evacuationem, mitigatoriam atque *præparatoriam*, præstoletur, & verum harum rerum intellectum in artifice, omnibus modis requirat.

Th. XLVIII.

Qui nempe, cum utique unicum illud sit, quod *salutarem* artis potestatem, (longè maximam partem, circa *secretiones & excretiones*, & materiarum ad hos effectus dirigendas *præparationes*, & harum rerum justum *ordinem*, determinandum atque instruendum,) occupare debeat: merito itaq; summa cum *scientia* atque *prudentia* tractanda atque adornanda hæc venit artifici: tanto magis autem abstrahendum, à quibuslibet aliis speculationibus atque intentionibus, à *vera potestate artis*, adeoque administratione atque *gubernatione* artificis, magis magisque alienis. Quæ res, certè nec sine multa

scien-

ſcientia, nec ſine multa *experientia*, ſolerter *obſervata* atque *æſtimata*, ita ut neceſſe eſt, comprehendenda, hoc ipſo equidem ſuppeditabit, *cum recta ratione efficacem* artem anhelanti, hujus ſectatori, quo tam otium, quam huic analogas alienas curas atque curioſitates, excutiat: locupletabit interim eundem, *veræ ſcientiæ & artis*, nempe *cum recta ratione ſalutaris efficaciæ*, theſauro: & palàm faciet, quam luculentus etiam revera ſubſit nexus, inter ſolidam *ſcientiam*, *verè Medicarum* cauſarum atq; rationum, & *ordinatam*, felicem, ejus executionem ſeu *praxin*. Quæ ſcilicet *una* eſt via atq; methodus, ad veram ſuam *dignitatem*, & felicem finem & *effectum*, arti & artifici aſſerendum.

Th. XLIX.

De crasſiore *inſtrumentali*, & ipſa omnino *manuali*, artis poteſtate, utpote re propriâ ſuâ luce atq; evidentiâ conſpicuâ, non neceſſe ducimus verba facere. Illud ſolum commendam9, ut *Medica Chirurgia*, in remediorum *Pharmaceuticorum* magis immediata, & ſubinde *manuali*, applicatione, fundata, cum majore, quam fere vulgo fit, conſiderantia, à *Medicis* ad animum revocetur; & turbulentis tonſorum ineptiis, atque imperitiæ nudè empiricæ, minus indulgenter, nedum plane negligenter, relinquatur: verum etiam hac in parte, *poteſtas artis* pro alterativa *correctione*, per magis immediatum materialem *contactum*, aliquanto majore cum ſtudio, quam propemodum univerſaliter factum deprehendimus, dignitati ſuæ afferatur. Neque vero etiam de poteſtate artis circa SOPITIONEM motuum variorum, neceſſe ducimus multa verba facere; niſi quod in genere monendum ducamus, ut quaſi univerſaliter hæc ipſa etiam *poteſtas*, tam ad *cauſas*, quam ad *motus* excuſſorios adverſus tales cauſas directos, certe *prudenter* æſtimanda veniat atque excercenda: deductio vero hujus theorematis ſecundùm varias *ſpecies* caſuum, quemadmodum noſtræ tractationis inſtituto non quadrat, ita etiam hoc loco à nobis non poterit expectari. Unde ſuffecerit, eandem, cum quibuslibet reliquis, imprimis *adſtrictoriis*, *cohibitoriis* excretoriarum intentionum atque actionum, poteſtatibus, ſcientiæ atq; prudentiæ ſolertisſimæ artificum, commendare.

Ita vero ſuſcepto in nos labore, quantum ſatis eſt perfunctos nos eſſe confidentes, Divinæ benedictioni, pro præſtitis viribus & ſubſidiis, humillimas gratias habentes, ſaluberrimum noſtrarum animadverſionum uſum devotisſime commendamus.

S. D. G.